

24. juuni 2025

Lahend kaebuste nr 46084/21, 40185/22 ja 53952/22 kohta – välismaalaste sunniviisilise kollektiivse väljasaatmise keeld

H.Q. jt v. Ungari

Protokoll nr 4 artikkel 4

Asjaolud

Kaebajad, kaks afgaanlast ja üks Süüria kodanik, sisenesid Ungarisse õppimise eesmärgil antud elamisloa alusel (esimene kaebaja) või salaja üle Serbia-Ungari piiri (teine ja kolmas kaebaja). Teine kaebaja väitis, et ta on alaealine ja saatjata.

Pärast elamisloa kehtivuse lõppemist esitas esimene kaebaja varjupaigataotluse. Ta põhjendas seda Talibani tagakiusamise kartusega, kuid Ungari Võõramaalaste Politsei Ülddirektoraat (NDGAP) lükkas selle tagasi sisulist hindamist läbi viimata ning andis korralduse ta riigist välja saata. Teine ja kolmas kaebaja viidi haiglasse pärast ränki liiklusõnnetusi. Teine kaebaja väljendas oma soovi varjupaika taotleda nii haiglas arstile kui ka oma väljasaatmise ajal. Kolmas kaebaja võttis ühendust Ungari Helsingi Komiteega e-posti teel ja palus õigusabi, et varjupaika taotleda, kartes tagakiusamist ja väärkoheldamist seoses tema sunniviisilise värbamisega Kurdi sõjaväkke. Haiglas viibides väljendas ta samuti korduvalt soovi varjupaika taotleda, nii politseile kui ka meditsiinipersonalile.

Vastavalt 2021. aasta septembris ning 2022. aasta aprillis ja juulis viidi kõik kolm kaebajat Ungari ja Serbia vahelise piiriaja välisküljele kas üksikult (esimene kaebaja) või koos teiste isikutega (teine ja kolmas kaebaja) riigipiirdeseaduse § 5 lõike 1b alusel, mis volitab politseid kõrvaldama ebaseaduslikult Ungarisse sisenevaid või seal viibivaid välismaalasi.

Esimene kaebaja viibis Belgradi pagulaskeskuses kuni 2022. aasta maini, seejärel sisenes ta Austriasse ja taotles seal varjupaika. Teine kaebaja viidi Subotica vastuvõtukeskusesse. Ta esitas 2022. aasta novembris Ungari saatkonnale Belgradis „tahteavalduse“, et tal lubataks riiki siseneda varjupaigataotluse esitamiseks. Detsembris 2023 keeldus NDGAP talle reisidokumenti väljastamast, kuna ta oli enne „deklaratsiooni“ esitamist viibinud pikka aega turvalises riigis (Serbias). Budapesti ülemkohus tühistas selle otsuse, kuid keeldus juhtumit NDGAP-i tagasi saatmast, kuna Euroopa Kohus (CJEU) oli leidnud, et „saatkonna menetlus“ on vastuolus Euroopa Liidu õigusega.

Esimene ja kolmas kaebaja algatasid erinevad menetlused nende väljasaatmise vastu:

- politseiseaduse kohane kaebusmenetlus jäi lõpuks tulemusteta, sest riigipiiriseaduse § 5 lõike 1b kohane väljasaatmine ei kuulunud politseiseaduse reguleerimisalasse;
- esimese kaebaja algatatud väljasaatmise vastu algatatud haldusmenetluses märkis Kúria, et otsus ebaseaduslikult Ungari territooriumil viibiva isiku väljasaatmise kohta kuulub politsei kaalutusõiguse alla ja seetõttu oli NDGAP-i otsus tühine. Siiski ei peetud esimese kaebaja tagasipöördumist Ungarisse enam vajalikuks, kuna ta ei olnud näidanud, et tema väljasaatmisel oleks olnud mingeid negatiivseid tagajärgi. Kolmanda kaebaja algatatud sarnane menetlus on endiselt pooleli.

Esimese kaebaja varjupaigataotlust käsitlevas haldusmenetluses rahuldas Budapesti kohus tema väljasaatmise peatamise taotluse, tühistas NDGAP-i otsuse ja saatis asja uuesti läbivaatamiseks.

¹ Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd.

Seejärel lõpetas NDGAP varjupaigamenetluse, leides, et esimene kaebaja oli viibinud väljaspool Euroopa Liitu rohkem kui kolm kuud ja taotles seejärel Austrias varjupaika. Sellest tulenevalt oli Ungari vastutus varjupaigamenetluse eest lõppenud.

EIK-sse pöördudes leidsid kõik kaebajad, et neid oli kollektiivselt välja saadetud ja neil ei olnud selles osas õiguskaitsevahendeid, mis on vastuolus protokollis nr 4 artikliga 4 ja EIÕK artikliga 13. Esimene ja kolmas kaebaja kaebasid samuti, et nad olid välja saadetud Serbiasse, ilma et oleks hinnatud nende väljasaatmise tagajärgi, mis on vastuolus artikliga 3.

EIK seisukohad

Protokollis nr 4 artikkel 4

EIK on juba varasemalt leidnud, et automaatsete väljasaatmistest süsteemi kohaldamine rikub protokollis nr 4 artiklit 4 (vt *Shahzad vs. Ungari*). Samuti on Euroopa Kohus leidnud, et riigipiiri seaduse § 5 lõige 1b on vastuolus direktiiviga ühiste nõuete ja menetluste kohta liikmesriikides ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmisel.

Erinevalt varasemates kohtuasjades Ungari vastu esitatud kaebustest ei ole praeguses asjas kaebajad välja saadetud riiki saabumisel, vaid olid enne väljasaatmist viibinud riigis erinevatel põhjustel. Kõik nad olid kas taotlenud varjupaika või avaldanud soovi esitada selline taotlus. Pärast transiiditsoonide sulgemist ja 2020. aasta üleminekuseaduse kehtestamist pidid nad siiski isiklikult esitama „tahteavalduse“ Ungari saatkonnas Belgradis või Kiievis, et taotleda Ungari jaoks reisidokumente, et esitada seal varjupaigataotlus („saatkonnamenetlus“).

Euroopa Kohus on 2023. aasta otsuses *Euroopa Komisjon vs. Ungari* tuvastanud, et 2020. aasta üleminekuseadus ei olnud kooskõlas varjupaigamenetluse direktiiviga ja rikkus rahvusvahelist kaitset taotlejate isikute õigust jääda riiki varjupaigamenetluse ootamise ajaks.

(i) Esimene kaebaja - esimene kaebaja tundus olevat väljasaadetud individuaalselt, kuigi jäi ebaselgeks, kas see oli juhuslik või tahtlik. Kuid isegi kui riik saatis ühe isiku eraldi välja, peab kollektiivse väljasaatmise keeld siiski kehtima, kui ta kuulus väljasaatmisele allutatud välismaalaste laiemasse gruppi. Siseriikliku õiguse kohaselt kohaldati kõnealust meedet automaatselt nende välismaalaste rühma suhtes, kes olid ebaseaduslikult Ungarisse sisenenud või seal viibinud. Seega kuulus esimese kaebaja olukord protokollis nr 4 artikli 4 kaitse alla.

Viidates 2020. aasta üleminekuseadusele, keeldusid Ungari ametiasutused esimese kaebaja varjupaigataotluse sisulisest läbivaatamisest ja viisid ta Serbiasse. Mitte miski ei viita sellele, et tema argumentide läbivaatamisest keeldumine oleks olnud tingitud tema enda käitumisest. Esiteks, isegi kui eeldada, et 2020. aasta üleminekuseadus oli tema olukorrale kohaldatav, jäi see väide ebaoluliseks, kui hinnata siseriiklike ametiasutuste tegevuse vastavust protokollis nr 4 artiklile 4. Vähemalt seetõttu, et ta oli sisenenud Ungarisse lubatud viisil. Seetõttu ei saanud 2020. aasta üleminekuseaduses sätestatud menetluse laad, mis nõudis tema territooriumilt lahkumist, pakkuda talle tegelikku ja tõhusat võimalust esitada põhjendusi oma väljasaatmise vastu. Teiseks ei saa asjaolu, et tal oli varem olnud kehtiv elamisluba ja ta oli seejärel viibinud Ungaris ebaseaduslikult, vabastada Ungari ametiasutusi protokollis nr 4 artiklist 4 tulenevast kohustusest.

Kokkuvõttes oli esimese kaebaja väljasaatmine „kollektiivse“ iseloomuga ja kujutas endast seega protokollis nr 4 artikli 4 rikkumist.

(ii) Teine ja kolmas kaebaja - nemad olid pärast ebaseaduslikku sisenemist Ungarisse ilma individuaalse otsuseta välja saadetud. Hoolimata nende nõrgast tervislikust seisundist, mis oleks pidanud sundima

ametiasutusi hindama, milliseid riske nende väljasaatmine neile kujutab, ja hoolimata sellest, et teine kaebaja väitis, et ta on alaealine ja saatjata, olid nad Ungari haiglatest välja viidud Serbias asuvale maa-alale. Neile ei olnud antud tegelikku võimalust esitada argumente nende väljasaatmise vastu, enne kui nad kinni peeti ja läbi piirdeaia viidi. Mitte miski ei viita sellele, et nad ei oleks teinud ametivõimudega koostööd.

EIK märkis, et „saatkonnamenetlus“ ei olnud selgelt reguleeritud ja sellel puudusid piisavad kaitsemeetmed, mis põhjustas ebakindlust, läbipaistvuse puudumist ja eelkõige omavolilise kohaldamise ohtu, nagu on rõhutatud ka rahvusvahelistes aruannetes.

EIK märkis, et Ungari iseriiklik õigus ei näi nõudvat, et varjupaigataotluse esitamiseks tuleb esitada põhjendused sisenemisest keeldumise kohta ning menetluse tulemuse määramiseks mõeldud tegurid jäid ebaselgeks, nagu näitas teise kaebaja juhtum. Lisaks näis, et rahvusvahelise kaitse taotlejatele, sealhulgas alaealistele, nagu teine kaebaja, ei pakutud mingit toetust/abi.

Käesoleval juhul oli pääs seaduslikele sisenemisevahenditele piiripunktides võimatu, sest rahvusvahelise kaitse taotlusi ei saanud enam esitada piirimenetluses. Kuigi üldiselt tähendab see, et asjaomane isik oli väljaspool riigi jurisdiktsiooni, ei pruugi „saatkonnamenetlus“ pakkuda viivitamatut kaitset neile, kes väidavad, et nad vajavad seda, nagu see oli kaebajate puhul. „Saatkonnamenetlus“ ei näinud ette tegelikku ja tõhusat juurdepääsu seaduslikele sisenemisevahenditele. Arvestades, et see oli olnud ainus võimalus Ungaris rahvusvahelist kaitset taotlevate isikute sisenemiseks, ei saanud individuaalse väljasaatmisotsuse puudumine olla tingitud teise ja kolmanda kaebaja enda käitumisest. Selle järelduse tõttu ei olnud vaja uurida, kas nende väljasaatmine oleks kvalifitseeritav kollektiivseks.

EIK tuvastas mõlema kaebaja osas protokolli nr 4 artikkel 4 rikkumised.

Artikkel 3 (esimene ja kolmas kaebaja)

Mõlemad kaebajad olid enne väljasaatmist taotlenud rahvusvahelist kaitset või avaldanud soovi seda taotleda. Siiski ei olnud nende väljasaatmise otsus seotud nende varjupaigataotluste põhjendatuse ja väidetava väärkohtlemise ohuga. Miski ei näita, et nende väljasaatmise aluseks oleks olnud hinnang, kas neil on Serbias võimalik kasutada asjakohast varjupaigamenetlust. Nende väljasaatmine põhines eeldusel, et nad saavad taotleda uuesti sisenemist riiki Ungari saatkonnas Belgradis, kuid miski ei viita sellele, et ametiasutused oleksid veendunud selle menetluse tõhususes. Kaebajad olid sunnitud ebaseaduslikult Serbiasse sisenema ja seal viibima ning nad seisis silmitsi sellise viibimisega seotud raskustega.

Seega ei olnud kostjariik täitnud oma artiklist 3 tulenevat menetluslikku kohustust uurida, kas kaebajatel on Serbias juurdepääs piisavale varjupaigamenetlusele.

EIK tuvastas artikkel 3 rikkumise.

Artikkel 13 koostoimes protokolli nr 4 artikliga 4

EIK märkis, et siseriiklike õigusaktidega ei olnud ette nähtud konkreetset õiguskaitsevahendit, mille abil oleks võimalik riigipiiriseaduse paragrahvi 5 lõike 1b kohast väljasaatmist vaidlustada.

EIK märkis, et seoses kaebuse esitamisega halduskohtusse on siseriiklikus kohtupraktikas toimunud positiivne areng seoses sellega, et „väljasaatmist“ tõlgendatakse kui haldusakti, mida saab sellises menetluses vaidlustada. Kuid peale selle, et Kúria esimene sellekohane otsus oli tehtud 2023. aastal, pärast kaebajate väljasaatmist, ei olnud tema otsustes midagi, mis näitaks, et halduskohtusse esitatud kaebuses saaks sisserändaja tegelikult kaevata selle peale, et tema isiklikku olukorda ei ole enne

väljasaatmist uuritud. Vastupidise väljakujunenud kohtupraktika puudumisel näis, et selline kontrollimine oli välistatud riigipiiriseaduse enda § 5 lõikega 1b. Selle sätte alusel toimus väljasaatmine kohe, kui õiguskaitseametnikud leidsid, et kõnealune isik kuulub selle sätte kohaldamisalasse. Seega, isegi kui õiguskaitsevahendid oleksid olemas olnud, ei saanud need takistada väljasaatmist, sealhulgas olukorras, kus asjaomased isikud olid väljendanud, et nad kardavad artiklitega 2 või 3 vastuolus olevat kohtlemist.

Esimene ja kolmas kaebaja olid väljendanud selliseid kartusi ja taotlesid rahvusvahelist kaitset. Kuigi teine kaebaja oli väidetavalt avaldanud soovi taotleda varjupaika, ei olnud seda soovi ametlikult registreeritud ning talle ei olnud enne väljasaatmist antud suulist tõlget ega õigusabi, kuigi ta oli teatanud, et ta on alaealine ja saatjata.

Ametiasutused pidid tagama kõigile kolmele kaebajale õiguskaitsevahendi, millel on peatav toime. Esimese kaebaja puhul oli Budapesti kohus jõudnud samale järeldusele tema varjupaigataotluse menetlemise raames, kuid see ei olnud toonud kaasa mingeid muudatusi tema olukorras.

Võttes arvesse eespool esitatud järeldust, et kaebajatel ei olnud tegelikku juurdepääsu oma isikliku olukorra läbivaatamise menetlusele, ei olnud nende käsutuses ühtegi õiguskaitsevahendit, mis oleks võinud vastata artiklis 13 sätestatud kriteeriumidele.

EIK tuvastas artikkel 13 rikkumise.

Artikkel 46

EIK rõhutas, et Ungari ametivõimud peavad viivitamatult rakendama asjakohaseid meetmeid, et vältida edasisi kollektiivseid väljasaatmisi ning tagada kaitset taotlevatele isikutele tõeline ja tõhus juurdepääs rahvusvahelise kaitse menetlusele.

Artikkel 41

EIK leidis, et Ungari peab maksma esimesele kaebajale 10 000 eurot, teisele kaebajale 8000 eurot ja kolmandale kaebajale 5000 eurot mittevaralise kahju hüvitiseks ning esimesele ja kolmandale kaebajale kokku 5000 eurot kulude katteks ning teisele kaebajale 3000 eurot kulude katteks.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

26. juuni 2025

Lahend nr 8838/20 – õiglane kohtupidamine

Alakhverdyan vs. Ukraina

Artikkel 6-1

Asjaolud

12. detsembril 2004 kuulati kaebaja advokaadi puudumisel tunnistajana üle seoses topeltmõrva uurimisega. Hiljem samal päeval, ikka veel ilma advokaadita, kirjutas ta alla ametlikule dokumendile, kus tunnistas üles mõrvad ning isiku N vigastamise. Kaebaja mõisteti süüdi topeltmõrvas ja isikule N kergemate kehavigastuste tekitamises. Talle mõisteti eluaegne vangistus.

Oma 16. aprilli 2019. aasta otsuses ([Alakhverdyan vs. Ukraina](#); edaspidi „2019. aasta otsus“) tuvastas EIK artikli 6 lõike 1 ja lõike 3 punkti c rikkumise. Eelkõige leidis EIK, et kui kaebaja 12. detsembril 2004. aastal oma ülestunnistuse tegi, oli tema õigust õigusabile piiratud.

Kaebaja esitas EIK 2019. aasta otsusele tuginedes Ukraina ülemkohtule taotluse oma kriminaalasja uueks läbivaatamiseks. Ülemkohus piirdudes läbivaatamisega erandlikel asjaoludel, rahuldab taotluse osaliselt, muutes tema süüdimõistvat otsust, jättes välja mõned varem vastuvõetud tõendid, kuid järeldades, et ülejäänud tõendid olid tema süü tõendamiseks piisavad.

EIK-sse uuesti pöördudes tugines kaebaja artiklile 6 ja väitis et ülemkohtul puudusid volitused tõendite uuesti läbivaatamiseks ja et asja uuesti läbivaatamiseks tuleb saata asi tagasi kohtusse. Ta väitis lisaks, et selline tõendite väljajätmine kujutas endast märkimisväärset muutust tema kohtuasja tõendusmaterjalis ning et tal ei olnud piisavalt aega ja võimalusi oma kaitse ettevalmistamiseks.

EIK seisukohad

Artikkel 6 lõige 1 ja lõige 3 b-d

EIK märkis, et ülemkohus oli võtnud kaebaja asja uuesti läbivaatamisele ja seega oli menetlus seotud „kriminaalsüüdistuse kindlaksmääramisega“ artikli 6 tähenduses. See menetlus oli uus võrreldes 2019. aasta kohtuotsuse esemeks oleva siseriikliku menetlusega ja oli sellele järgnenud. Seega kaebus on vastuvõetav.

EIK leidis, et kaebaja ütlused, mida ta oli oma ülestunnistuses teinud, olid andnud siseriiklikele uurimisasutustele raamistiku, millele nad olid juhtumi üles ehitanud ja mis suunas neid muude kinnitavate tõendite otsimisel. See oli kahtlemata pöördumatult mõjutanud kaebaja positsiooni menetluses. Seda puudust ei ole menetluse hilisemates etappides nõuetekohaselt kõrvaldatud. Ülemkohus võttis asja läbivaatamisel arvesse EIK järeldusi kohtuasjas *Jaremenko vs. Ukraina* (nr 2) ja jättis välja mitte ainult ülestunnistuse, mis saadi ilmselgelt rikkudes kaebaja õigust valmistada oma kaitseks vaid ka muud rikutud tõendid. Siiski leiti, et N (elusoleva ohvri), kellest ametiasutused said teada pärast seda, kui kaebaja oli teda oma ülestunnistuses maininud, ütlused ei olnud otseselt seotud võltsitud tõenditega. N ütlused koos kahe teise isiku ütlustega, kes olid kuulnud mõrvast temalt, olid ülejäänud tõenditeks, mis olid sisuliselt aluseks kaebaja süüdimõistmise kinnitamisele. Ülemkohus ei olnud selgitanud, miks ta leidis, et need tõendid ei olnud võltsitud, kuigi oli viiteid sellele, et ka need olid pärit kaebaja ülestunnistusest.

Samuti oli ülemkohus leidnud, et kohtuotsuse muutmise pärast osade tõendite väljajätmist on „vähem sekkuv“ läbivaatamisviis, mis oli kaebaja puhul asjakohane, ei mõjuta ülejäänud tõendite otsustavust ega too kaasa tema menetlusõiguste piiramist. EIK leidis, et küsimus, kas ülejäänud tõendid olid piisavad kaebaja süü kinnitamiseks, nõuaks iseenesest kogu tõendusmaterjali põhjalikku uurimist, mida saaks tagada ainult täieliku uuesti läbivaatamise, mitte aga väga piiratud läbivaatamise teel, nagu seda tegi ülemkohus. Pärast seda, kui sellised olulised tõendid olid välja jäetud, oleks kaebaja juhtum vajanud täielikku läbivaatamist ja kuna sellist läbivaatamist ei toimunud, oli kaebaja jäänud ilma õigusest saada piisavalt aega ja võimalusi oma kaitse ettevalmistamiseks. Kaebaja ei olnud võimeline ette nägema, millise ulatusega läbivaatamine ülemkohtus toimub või millised tõendid jäetakse välja või millised jäävad alles.

Seega ei olnud ülemkohus järginud EIK 2019. aasta otsuse järeldusi.

EIK tuvastas artikkel 6 rikkumise.

Artikkel 41

EIK leidis, et Ukraina peab kaebajale maksma mittevvaralise kahju hüvitiseks 3600 eurot ja kulude katteks 5000 eurot.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

26. juuni 2025

Lahend nr 35844/17 – diskrimineerimiskeeld

Seydi jt vs. Prantsusmaa

Artikkel 14

Asjaolud

Kohtuasi puudutab prantsuse politsei poolt läbiviidud isikukontrolle, mida kaebajad, kes kirjeldavad end kui Aafrika või Põhja-Aafrika päritolu, läbisid aastatel 2011-2012 ja mis nende väitel kujutas endast rassilist või etnilist profileerimist.

EIK-sse pöördudes tuginesid nad artiklitele 8, 13 ja 14 ning protokolli nr 4 artiklile 2.

EIK seisukohad

Artikkel 14 koos artikliga 8

Mis puudutab menetluslikku aspekti ja väidetavat kohustuse rikkumist teha kindlaks, kas diskrimineerivad põhjused mängisid rolli kaebajate isikukontrollimisel, siis leidis EIK, et siseriiklikud kohtud olid tegelikult täitnud selle kohustuse, hinnates neile esitatud juhtumeid tasakaalustatult, objektiivselt ja igakülselt.

Mis puutub sisulist aspekti ja isikukontrolli väidetavalt diskrimineerivasse iseloomu, siis leidis EIK, et sündmuste toimumise ajal kohaldatav siseriiklik õigus- ja haldusraamistik oli kooskõlas konventsiooni artikli 14 ja artikli 8 nõuetega ning et see ei sisaldanud süsteemset puudust. Teiseks, mis puudutas diskrimineerimise tõendamist, pidi kohus iga juhtumi puhul uurima, kas vaidlusalused faktid, mida hinnatakse Prantsusmaa üldise konteksti valguses - nii kontrollide läbiviimise viisi kui ka ümbritsevate asjaolude osas - annavad alust eeldada diskrimineerivat kohtlemist. EIK leidis, et pidi kontrollima, kas kostjaks olev riik oli esitanud kontrollide objektiivse ja mittediskrimineeriva põhjenduse.

Sarnaselt siseriiklikele kohtutele leidis EIK, et kuuest kaebajast viie isiku kontrollimise puhul, millel kõigil oli vähemalt üks tuvastatud õiguslik alus kontrollimiseks, ei olnud esitatud individuaalseid esmapilgul usutavaid tõendeid erineva kohtlemise kohta, näidates piisavalt tugevaid, selgeid ja kokkulangevaid järeldusi, mis võiksid anda alust diskrimineeriva kohtlemise eelduseks. Kuuenda kaebaja osas, kelle isikut oli kümne päeva jooksul kolm korda kontrollitud leidis EIK, et tegemist oli tugevate, selgete ja kokkulangevate järeldustega, mis andsid aluse diskrimineerimise eelduseks. Tõendamiskohustus läks seega üle valitsusele, kes ei suutnud esitada objektiivset ja mõistlikku põhjendust ühelegi kolmele kontrollimisele. Tema suhtes leidis EIK, et tegemist tema diskrimineeriva kohtlemise eeldusega, mida valitsus ei suutnud ümber lükata. Seega on tema osas rikutud konventsiooni artiklit 14 koos artikliga 8.

Artikkel 13, võttes arvesse artiklit 14 koos artikliga 8

EIK leidis, et kaebajatel oli tagatud tõhus õiguskaitsevahend siseriiklikes kohtutes. EIK ei tuvastanud selles osas konventsiooni rikkumist.

Artikkel 41

EIK leidis häältega 6:1, et Prantsusmaa peab kuuendale kaebajale maksma 3000 eurot mittevaralise kahju hüvitiseks.

Lahendile on lisatud eriarvamus.

[Lahend](#) (prantsuse keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)